

לפרשת ויגש

הרועים ועובדי האדמה

איילת סקסטין

וְהִיא כִּי-יִקְרָא לְכֶם פְּרֵעָה וְאָמַר: "מֵה-מַּעֲשֵׂיכֶם?" וְאָמַרְתֶּם "אֲנִשֵּׁי מִקְנֶה הָיוּ עִבְדֶיךָ מִנְּעוּרֵינוּ וְעַד-עַתָּה, גַּם-אֲנַחְנוּ, גַּם-אֲבֹתֵינוּ". בְּעֵבֹר תִּשְׁבוּ בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן, כִּי-תֹעֲבַת מִצְרַיִם כָּל-רַעַה צֶאֱן. (בראשית מו, לג-לד)

העימות התמידי הקיים בין איכרים לבין רועי צאן בא לידי ביטוי במקומות רבים בתנ"ך, החל מקין והבל. העימות הוא בראש ובראשונה מעשי: החקלאי, העמל על גידולו, חושש מפני הצאן העלול ללחך ולהשמיד את פרי עמלו; הרועה, לעומתו, חש כי השטחים המעובדים של האיכרים דוחקים אותו ואת צאנו לאזורים הצחיחים, הקשים למחיה.

מצרים, ארץ חקלאית היא, כידוע, הניזונה ממי הנילוס. ובכל זאת, עלה בידי יוסף להשיג מפרעה אישור לאביו ולאחיו רועי הצאן לגור בארץ זו, בתנאי שיגבילו עצמם לאזור מרעה מרוחק מן השדות המעובדים, שהיה ידוע בשם ארץ גושן. שנים לאחר מכן מכנים דתן ואבירם את המקום בשם "ארץ זבת חלב ודבש" (במדבר טז, יג), ממש כפי שכינו המרגלים את ארץ ישראל (שם יג, כז), לאחר שראו את הריה המכוסים בסבך לא מעובד – חלומו של כל רועה.

אך העימות בין הרועה לאיכר מוצג במקורותינו פעמים רבות גם כעימות אידיאולוגי ורוחני. כבר בימי קין והבל שעה ה' אל מנחתו של הבל הרועה דווקא (ועל הסיבות האפשריות לכך לא נרחיב כאן), וגם בתקופות מאוחרות יותר אנו רואים לעתים העדפה של חיי הרועים על פני עבודת האדמה של האיכר. הנביא ירמיהו, שבעצמו היה רועה, אומר: "כֹּה-אָמַר ה' צְבָאוֹת: עוֹד יְהִיָּה בְּמִקְוֹם הַזֶּה הַחֶרֶב מֵאִין-אָדָם וְעַד-בְּהֵמָה וּבְכָל-עֲרִי וְנוֹה רְעִים, מְרַבְּצִים צֶאֱן. בְּעָרֵי הַהָר, בְּעָרֵי הַשְּׁפֵלָה וּבְעָרֵי הַנֶּגֶב וּבְאֶרֶץ בְּנֵימִן וּבְסִבְיָה וּבְשֵׁלֶם וּבְעָרֵי יְהוּדָה עַד תַּעֲבֹרְנָה הַצֶּאֱן עַל-יְדֵי מוֹנֶה, אָמַר ה'". (לג, יב-יג)

בדברי ה' מפי ירמיהו משתקפת שאיפה להחזיר את העם אל חיי הרועים, משום שהבעיות של גידול היבולים הן-הן שפיתו את האיכר הישראלי ללמוד אצל החקלאי הכנעני את עבודת האילים (ובפרט את עבודת הבעל, אל הגשם הכנעני) וכתוצאה מכך להינתק מן האמונה בקב"ה.

צליליה של מחלוקת אידיאולוגית זו עולים כבר מפרידתו של לוט מעל אברהם. בבראשית יג, ט, לאחר מריבה בין רועי אברהם לרועי לוט בשל מקנם הרב, מציע אברהם ללוט: "הֲלֹא כָל-הָאָרֶץ לְפָנֶיךָ, הַפָּרָד נָא מֵעַלֵי: אִם-הַשְּׂמָאל וְאִימְנָה, וְאִם-הַיְמִין וְאִשְׁמְאֵילָה". לוט יכול לבחור לו שטחי מרעה בצפון ארץ כנען או בדרומה. אולם הוא בוחר אחרת: "וַיֵּשְׂא-לוֹט אֶת-עֵינָיו, וַיֵּרָא אֶת-כָּל-כַּפְר הַיַּרְדֵּן כִּי כָלָה מִשְׁקָה לְפָנָי שַׁחַת ה' אֶת-סֹדֶם וְאֶת-עֲמֹרָה, כְּגִן-ה' כְּאֶרֶץ מִצְרַיִם, בְּאֶקָה צֶעֶר" (שם, שם, י). לאחר ששב עם אברהם ממצרים, לשם ירדו בימי הרעב, בוחר לוט לדבוק באורח החיים המצרי, ולא בזה של אברהם, למרות הסיאוב הנלווה אליו בסדום (וכפי שראינו, לא רק שם).

כִּי-תֹעֲבַת מִצְרַיִם כָּל-רַעַה צֶאֱן – זהו אפוא רק תירוץ, שניתן לראותו אפילו כאמירה סרקסטית שנועדה לומר בדיוק את ההיפך. דומה כי הפרדתם של בני ישראל היורדים מצרימה מן העם היושב בארץ אינה מעשה פרגמטי בלבד, אלא כפי הנראה התערבות של

רוח הקודש השורה על יוסף, המכוונת אותו לשמר את בני ישראל במצבם הרוחני הטהור עד לגאולתם.

הדברים מבוססים על הספרים: "מדבר ורועה במורשת ישראל" מאת נגה הראובני; "עיונים בפרשת השבוע" (סדרה שניה) מאת הרב אלחנן סמט.